

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ
СЕКТОР ЗА ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ И УРБАНИЗАМ

**ПРОСТОРНИ ПЛАН
ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ
СЛИВА АКУМУЛАЦИЈЕ
„БОГОВИНА”**

- РАНИ ЈАВНИ УВИД -

Београд, 2023. године

УВОД

Приступа се изради Просторног плана подручја посебне намене слива акумулације „Боговина” (у даљем тексту: Просторни план) на основу Одлуке о изради Просторног плана подручја посебне намене слива акумулације „Боговина” („Службени гласник РС”, број 46/22) и Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене слива акумулације „Боговина” на животну средину („Службени гласник РС”, број 125/21).

Просторни план ће се израђивати у складу са принципима уређења и коришћења простора утврђеним Законом о планирању и изградњи („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 81/09 - исправка, 64/10 - УС, 24/11, 121/12, 42/13 - УС, 50/13 - УС, 98/13 - УС, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19, 37/19 – др.закон, 9/20, 52/21 и 62/23), као и са принципима управљања водама утврђеним чланом 25. Закона о водама („Службени гласник РС”, бр. 30/10, 93/12 и 101/16), Законом о заштити животне средине („Службени гласник РС”, бр. 135/04, 36/09, 36/09-др.закон, 72/09-др.закон, 43/11-одлука УС, 14/16, 78/18, 95/18 - др.закон), Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, бр. 135/04 и 88/10), Правилником о садржини, начину и поступку израде докумената просторног и урбанистичког планирања („Службени гласник РС”, бр. 32/19) и другим законима Републике Србије којима се дефинишу и одређују услови, начин и садржај израде планске, развојне и техничке документације. Просторни план ће бити израђен применом интегралног приступа, заснован на начелима одрживог развоја и принципима рационалног, оптималног и одрживог коришћења водних и других ресурса.

Непосредни предмет Просторног плана представљају водни објекти изворишта водоснабдевања „Боговина“ (планирана брана и акумулација) који су кључни објекти водопривредне инфраструктуре у оквиру Тимочког регионалног система за снабдевање становништва водом – подсистем „Црни Тимок” са акумулацијом „Боговина”, као и за заштиту од великих вода и ерозију приобаља, односно оплемењавање малих вода, рибарство, одрживи туризам, енергетику и др. Просторни план ће се директно спроводити издавањем локацијских услова (за зону I заштите), односно садржаће детаљну разраду за зону I заштите изворишта водоснабдевања акумулације „Боговина“, укупне површине од око 270 ha. За потребе израде Просторног плана и техничке документације извршиће се геодетско снимање простора у обухвату целе Зоне I акумулације као и делова осталих зона са важнијим притокама, методом даљинске детекције – аерофото и ласерско снимање.

Просторни план ће бити заснован на планској, студијској, техничкој и другој документацији, резултатима досадашњих истраживања и важећим документима у Републици Србији. Претходним Просторним планом подручја посебне намене слива акумулације „Боговина” („Службени гласник РС“ број 43/99) прелиминарно су утврђене зоне санитарне заштите изворишта (Зона I - 536 ha, Зона II - 913ha и Зона III - 32175 ha) у складу са тада важећом законском и планском регулативом. Овим Просторним планом анализираће се однос планираних објекта (бране и акумулације) према простору и животној средини, са акцентом на мере заштите акумулације. У складу са Законом о водама, као и чињеницом да је током 2008. године усвојен нови правилник о одређивању зона санитарне заштите изворишта која се користе или ће се користити за водоснабдевање („Службени гласник РС“ број 92/08), овим Просторним планом ће се утврдити предлог зона санитарне заштите изворишта и мера заштите акумулације у складу са одредбама важеће легислативе и затечених услова на подручју.

У оквиру техничке документације, сагледаће се и захтеви израде Елабората о зонама санитарне заштите акумулације „Боговина”.

Основни разлог за израду и доношење Просторног плана је стварање услова за реализацију националних интереса у области водопривредне инфраструктуре на принципима одрживог развоја. Просторним планом утврдиће се простор за брану и акумулацију „Боговина“ и успоставити зоне санитарне заштите акумулације (на основу релевантних резултата Студије управљања акумулацијом „Боговина“ као и пратеће техничке документације чија ће се израда одвијати координирано са Просторним планом, а које ради Институт за водопривреду „Јарослав Черни“ А.Д.). Циљ израде Студије управљања акумулацијом „Боговина“ је дефинисање-верификација основних параметара акумулације (карактеристичне коте, запремине у функцији намене) и водопривредних ефеката, уважавајући хидролошке услове у сливу, водопривредне захтеве и потребе за водом корисника система, као и дефинисање предлога зона санитарне заштите изворишта и мера заштите акумулације у складу са одредбама важеће легислативе и затечених услова на подручју.

Концепцијом планирања, коришћења и уређења простора дефинисаће се на начин којим се обезбеђује коришћење вода и заштита од вода, условима одрживог развоја планског подручја и регионалног окружења. Приоритет ће бити реализација система акумулације „Боговина“ са пратећом инфраструктуром, у циљу трајног решавања проблема акутне несташнице воде, пре свега у граду Бор укључујући и растуће потребе привреде за водом.

1. ОПИС ГРАНИЦА ПЛАНСКОГ ПОДРУЧЈА

Оквирном границом подручја Просторног плана обухваћене су целе катастарске општине (КО) на подручју општине Бољевац, (укупне површине од око 471 km²) и то: Боговина, Валакоње, Илино, Јабланица, Криви Вир, Луково, Мали Извор и Мирово, у којима је према подацима пописа 2022. године живело око 3.270 становника, са просечном густином насељености од 7 становника по km².

Слив акумулације „Боговина“, укупне површине од 360 km² обухвата делове наведених катастарских општина, док вансливне површине обухватају мањи део подручја Просторног плана (око 111 km²).

Граница Просторног плана пружа се спољним границама наведених катастарских општина. Коначна граница обухвата Просторног плана биће дефинисана Нацртом Просторног плана, при чему ће и размотрити могућност проширења на катастарске општине Шарбановац и Метовницу, на подручју града Бора, којима се пружа коридор регионалног ценовода за транспорт сирове воде.

2. КРАЋИ ИЗВОД ИЗ ПЛАНСКИХ И РАЗВОЈНИХ ДОКУМЕНАТА ВИШЕГ РЕДА

Законом о Просторном плану Републике Србије од 2010 до 2020. године („Службени гласник РС”, број 88/10) као и Стратегијом управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године („Службени гласник РС”, број 3/17), тренутно важећим основним планским актима у области управљања водама, а у свему у складу са Водопривредном основом Републике Србије („Службени гласник РС”, број 11/02), утврђено је да се поред коришћења локалних изворишта подземних вода, општине и градови у сливу Тимока снабдевају са акумулација на Црном Тимоку (планирана „Боговина“) и на Грлишкој реци (изграђена акумулација „Грлиште“). Предвиђено је да ове две акумулације чине јединствени систем из кога би се снабдевала водом насеља у градовима и општинама: Бор, Зајечар, Бољевац, Неготин и Књажевац. Такође, предвиђено је да, поред водоснабдевања, ове акумулације имају и друге намене.

Нацртом Просторног план Републике Србије (до 2035.) акумулација „Боговина“ на Црном Тимоку је планирана као акумулација првог нивоа значаја, чија је планирана намена: снабдевање водом становништва, снабдевање индустрије, заштита од поплава, оплемењавање малих вода, рибарство, одрживи туризам, енергетика.

Уредбом о утврђивању Регионалног просторног плана Тимочке крајине („Службени гласник РС”, број 51/11) утврђено је да је акумулација „Боговина“ на реци Црни Тимок планирано извориште у оквиру Тимочког регионалног система. Регионални систем има два подсистема: (а) Подсистем Бор-Зајечар, који се, поред коришћења локалних изворишта подземних вода, ослања на акумулације „Грлиште” на Грлишкој реци (изграђена I фаза за потребе снабдевања водом града Зајечара и планирана II фаза) и „Боговина” на Црном Тимоку (за потребе снабдевања водом насеља у општинама Бољевац и Неготин и градовима Зајечар и Бор); (б) Књажевачки подсистем, који се ослања на изворишта подземних вода (из ког се снабдевају насеља на потесу Књажевац-Минићево), као и планирану акумулација „Жуковац” на Алдиначкој реци. Регионалним просторним планом је наглашено да су водни ресурси у планинским зонама Тимочке крајине углавном очувани и самим тим представљају значајан развојни потенцијал (извориште вода националног и регионалног значаја). Узимајући у обзир веома неравномерне водне режиме, који не омогућавају уређење, заштиту и коришћење вода без њиховог годишњег регулисања, као посебно вредни водни ресурси се исказују они водотоци који пружају могућности реализације брана и вишенаменских акумулација. Потенцијали водних ресурса, које треба активирати и очувати су: извориште Боговина на Црном Тимоку, на коме се планира вишенаменска акумулација, једина са годишњим регулисањем протока у том сливу.

Претходним Просторним планом подручја слива акумулације „Боговина” („Службени гласник РС,” број 43/99) 4,8% територије Тимочке крајине, или око 344 km² (на делу територије општине Бољевац), третирано је као простор изворишта површинских вода где су на стратешком нивоу утврђене зоне непосредне, уже и шире заштите изворишта водоснабдевања. Утврђена су правила: коришћења, уређења и заштите ресурса (пољопривредног, шумског и водног земљишта и др.) природних и културних добара; и уређења и одрживог просторног развоја (мреже насеља и становништва, руралних подручја, јавних служби, привредних делатности, инфраструктурних система, комуналног опремања, али и начини расељавања становника из зоне потапања и зоне непосредне заштите изворишта). Утврђена је функција туризма као компатибилна основној намени која ће се развијати на овом простору у оквиру следећих туристичких целина: средишњег долинског комплекса интензивнијег коришћења, јужног планинског комплекса умереног коришћења и северног планинског комплекса екстензивног коришћења са низом садржаја рекреативно-туристичке понуде у простору (за планинарење, лов, спортски риболов, различите видове еколошког туризма, излетничку рекреацију, стационарни и транзитни туризам и др.).

3. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА, НАЧИНА КОРИШЋЕЊА ПРОСТОРА И ОСНОВНИХ ОГРАНИЧЕЊА

Подручје Просторног плана простире се у брдско-планинском рејону и одликује се дисецираним рељефом са знатном разликом између најниже и највише надморске висине (око 180 мнв у долини Црног Тимока на крајњем истоку, односно око 1565 мнв врх Шилјак, планине Ртањ, на југу). Рељеф на подручју Просторног плана мањим делом је низијског/долинског типа (у алувијалној равни реке Црни Тимок) и већим делом долинског и брдско-планинског типа (од Црног Тимока ка југу и северу).

У начину коришћења простора на планском подручју доминирају шуме (шумско земљиште) и други вегетацијом обрасли терени са око 32648 ha (69%), затим травнате и површине под жбуњем са око 8287 ha (17%), пољопривредне површине са око 5502 ha (12%), док остало земљиште, изграђени делови насеља око 700 ha и водно земљиште са око 2 ha

заузимају око 2%. Слив Тимока представља једно од водом сиромашнијих подручја. Укупна површина слива Тимока, који настаје од Белог и Црног Тимока, износи око 4630 km². Просечни протицај Тимока близу ушћа је око 30 m³/s. Међутим, годишњи распоред падавина, а самим тим и протицаја, веома је неповољан, тако да воде најмање има лети, када су потребе највеће.

Река Црни Тимок, са просечним годишњим протицајем од преко 5 m³/s на профилу Боговина (у општини Бољевац), представља најзначајнији неискоришћени ресурс чисте воде у источној Србији. Због тога је и у ранијим планским документима Републике Србије, као и у новијим водоснабдевање становништва овог подручја усмерено ка комплексном коришћењу вода Црног Тимока, приоритетно планиране акумулације „Боговина“. Постојеће стање снабдевања водом за пиће у већини насеља је незадовољавајуће. Готово у сваком насељу повремено се јављају проблеми везани за квалитет воде, јер се за снабдевање већином користе подземне воде без пречишћавања (само хлорисање), док се код појединих насеља јављају и проблеми са количинама вода у појединим деловима године. Горе наведено, указује на потребу решавања ових проблема, кроз наставак започетих активности на реализацији подсистема „Црни Тимок“, односно Регионалног водоводног система (у даљем тексту: РВС) „Боговина“ као дела Тимочког регионалног система водоснабдевања, уз проверу и иновирање техничке документације.

Због изузетно тешке ситуације у водоснабдевању Бора и Неготина и потребног периода за изградњу кључног објекта система – бране, у току изградње РВС „Боговина“ је реализовано прелазно решење водоснабдевања за најугроженије кориснике. Прелазно решење снабдевања водом становништва Борске и делимично општине Бољевац, се базира на коришћењу подземних вода са изворишта Мрљиш, које се налази у будућој акумулацији „Боговина“ – у периоду маловођа у количини од око 200 l/s. Објекти прелазног решења се скоро у потпуности уклапају у коначно решење РВС Боговина (осим бунара изворишта „Мрљиш“ и 2 km цевовода кроз планирану акумулацију). Ово чини прву етапу подсистема „Црни Тимок“, са следећим објектима: систем водозахватних објеката у сектору изворишта „Мрљиш“ са седам бунара укупног капацитета од 350 l/s; цевовод сирове воде од сектора „Мрљиш“ до профила будуће бране у дужини од 2990 m са профилем од 500 mm, а од бране до постројења за пречишћавање воде у дужини од 3440 m са профилем од 1000 mm и (делимично) постројење за пречишћавање воде „Боговина“.

Путну мрежу на територији Просторног плана, према Уредби о категоризацији државних путева („Службени гласник РС”, бр. 105/13, 119/13 и 93/15), чине следећи државни путеви (у даљем тексту ДП): ДП ИБ реда бр. 36 (веза са државним путем А1 Параћин – Бољевац – Зајечар – државна граница са Бугарском (гранични прелаз Вршка Чука), ДП ПА реда бр. 218 (Бољевац – Ртањ – Сокобања – Врело – Горња Топоница), ДП ПА реда бр. 219 (Бољевац – Бучје – Књажевац), ДП ИБ реда бр. 421 (веза са државним путем 36 – Мирново – Ртањ) и ДП ИБ реда бр. 395 (Зајечар – Лубница – Бољевац).

Снабдевање електричном енергијом врши се преко преносног система АД Електромрежа Србије системом мреже далековода и објеката у функцији електроснабдевања, обједињеног у електроенергетски систем Републике Србије. Трасе далековода које се налазе у обухвату Просторног плана су: ДВ 110 kV број 1212 ТС Бољевац сабирнице и ДВ110 kV – ТС Зајечар 2 на правцу Бољевц – Зајечар.

У обухвату Просторног плана изграђен је магистрални гасовод (граница Бугарске – граница Мађарске) деоница Зајечар – Параћин, који се пружа паралелно са коридором државног пута ИБ реда бр. 36, а планирана је и изградња мреже нових гасовода за које се ради ППППН мреже магистралних и разводних гасовода источне Србије са елементима детаљне регулације.

На ширем подручју Просторног плана налази се велики број културних и природних добара, која су заштићена или су у поступку заштите, и то: Специјални резерват природе „Ртањ“, део општине Бољевац, површине 5600 ha; Споменик природе „Боговинска пећина“, општина Бољевац, површине 14 ha; Строги резерват природе „Мала Јасенова глава“, општина

Бољевац, површине 6 ha; Парк природе „Кучај-Бељаница“ – у поступку заштите, делови територија општина Параћин и Бољевац; и др.

Подручје планираног коридора већим делом представља релативно очувану средину, са деловима територије који се одликују високим квалитетом, нарочито на деловима простора који су заштићени или су у поступку заштите. Поред тога, могу се издвојити и подручја природне и животне средина у оквиру грађевинских подручја насеља и дуж зона инфраструктурних система.

Посебна намена подручја Просторног плана која је кључна за утврђивање планских решења јесте планирана акумулација „Боговина“ са зонама санитарне заштите.

У обухвату као и непосредном окружењу Просторног плана су и следеће посебне намене од значаја за концепцију планских решења, пре свега простор са потенцијалима за развој туризма као важан део туристичке понуде Тимочке крајине у оквиру Зајечарско-Бољевачког рејона (са археолошким налазиштима, бањама и планинама). Рејон представља крајњи северни део туристичке дестинације/регије Стара планина и југоисточни део туристичке дестинације/регије Кучајске планине, који у Зајечарском округу захватају делове општина Зајечар и Бољевац. Рејон, обухвата, поред град Зајечар, општински центар Бољевац, археолошко налазиште Felix Romuliana, Гамзиградску бању, Грлишко језеро, део Старе планине, Ртња и Тупижнице и друге природне и културне вредности, насеља и објекте. Бољевац ће се развијати као комплекс туристичких активности са планином Ртањ, гребеном планине Самањац, јужним обронцима Кучајских планина, потенцијалима за ловни, еколошки, сеоски и транзитни туризам, излетничку рекреацију, спелеолошким објектима (Боговинском пећином, прерастима у долини Вратњанске реке и др.), манастирима (Лапушња, Лозица и Крепичевац), извориштем Црног Тимока токовима Радованске реке и Ваља Саке, и другим туристичким вредностима. Туристичка понуда биће комплетирана изградњом хидроакумулације Боговина (за рекреативно коришћење и акваспортове), малог алпског скијалишта (на северо-источној падини Ртња јужно од истоименог насеља), реновирањем и изградњом смештајних капацитета (у постојећим насељима-Мали Извор, Јабланица, Луково, Криви Вир и Ртањ; новим садржајима поред језера-апартманско-викенд насеље, камп, прихватни пункт излетника, спортски комплекс; мотел „Ртањ” у коридору пута Е-761 и др.), комуналне опреме и јавних садржаја, реализацијом садржаја спортско-рекреативне понуде у простору (за различите видове еколошког туризма, лов, излетничко-планинарске стазе, риболовне стазе и др.), развојем путне мреже. Развој и уређење рекреативно-туристичког простора Бољевца, одвијаће се у оквиру следећих туристичких целина: средишњег долинског комплекса интензивнијег коришћења (за излетничку рекреацију, излетнички, стационарни и транзитни туризам, викенд и камп смештај), јужног планинског комплекса умереног коришћења (за излетничку рекреацију, излетнички стационарни и делом транзитни туризам) и северни планински туристички комплекс екстензивног коришћења (за лов, планинарење и делом спортски риболов, уз различите видове еколошког туризма). Зајечарско-Бољевачки рејон са комплексима активности бањског, културолошког, планинског, рекреативног, градског, еколошког, сеоског, ловног, туризма на воденим површинама и других видова туризма, положајем на транзитном туристичком коридору Е-761 (деоница Параћин-Зајечар) уз релативно брзу могућност прикључка на транзитни туристички коридор аутопута Е-75 (петља „Параћин”), представљаће значајни сегмент туристичке понуде.

У погледу угрожености подручја Просторног плана од ванредних ситуација основне опасности прете од дејства ерозионих процеса, бујичних токова покренутих клизишта на падинским теренима, плављења пољопривредних и стамбених површина, појаве пожара, града и земљотреса.

Због већих континуалних површина под шумом и обрадивим земљиштем, подручје је изложено и опасности од пожара. Опасност од земљотреса је на нивоу процењене јачине у зони од 8° MCS.

За подручје Просторног плана до сада нису били прописани посебни услови и захтеви за прилагођавање потребама одбране земље.

4. ЦИЉЕВИ ИЗРАДЕ ПЛАНА

Основни циљ израде Просторног плана је дефинисање планског основа и обезбеђење: просторних услова за изградњу бране, акумулације „Боговина“ и пратећих водопривредних и инфраструктурних објеката, уз одрживи развој подручја посебне намене, који ће се заснивати на заштити слива акумулације као изворишта водоснабдевања, дугорочном обезбеђењу високог квалитета воде у сливу и поузданом снабдевању водом корисника; као и високог квалитета воде у сливу акумулације „Боговина“, поуздано водоснабдевање корисника на подручју општине Бољевац, града Бора као и одрживи развој обухваћеног подручја и локалних заједница насеља и привреде у окружењу.

Имајући у виду препоруке и стандарде Европске уније у погледу одрживог развоја у области политике вода¹ и заштићеним подручјима², утврђују се следећи *општи циљеви* заштите, уређења и одрживог развоја планског подручја:

- Одрживо коришћење водних ресурса, обезбеђење трајне и интегрисане заштите и унапређења квалитета вода изворишта водоснабдевања „Боговина“;
- Очување и обезбеђење просторних услова за остваривање приоритетне посебне намене подручја, која се односи на одрживу заштиту, развој, уређење и планско коришћење изворишта сливног подручја акумулације „Боговина“, односно функционисање и изградњу водопривредне инфраструктуре и објеката;
- Успостављање зона санитарне заштите изворишта и утврђивање режима заштите, коришћења и уређења простора, ефикаснија контрола заштите, коришћења и изградње простора у зонама заштите изворишта;
- Заштита и уређење сливног подручја акумулације „Боговина“ у складу са Законом и адекватним елаборатом о зонама санитарне заштите изворишта;
- Усклађивање размештаја активности и физичких структура са режимима заштите изворишта, природних и културних добара, односно обезбеђивање услова за даље функционисање постојећих и планираних привредних активности, насеља и инфраструктурних система;
- Заштита, очување, унапређење и одрживо коришћење природних вредности, односно интегритета, лепоте и разноликости предела;
- Рационално коришћење и очување природних ресурса, заштита и унапређење животне средине, природних и створених вредности, валоризација комплементарних потенцијала подручја за развој, као и просторни, саобраћајни, привредни и други облици интеграције подручја са окружењем;
- Стварање услова за реализацију компензација локалном становништву у складу са ограничењима режима заштите вода, кроз развој инфраструктуре и објеката, активности и функција јавног значаја, подршку аграрном реструктурирању и диверзификацији економских активности на селу, посебно у области еколошки прихватљивог туризма и других комплементарних делатности;

¹ Directive of the European Parliament and of the Council 2000/60/EC – Establishing Framework for Community Action in the Field of Water Policy.

² „Европска повеља за одрживи туризам у заштићеним подручјима“, „Европске перспективе просторног планирања“, смернице Међународне уније за заштиту природе, Светске туристичке организације и Програма Уједињених нација за животну средину и др.

- Стварање услова за одмор, рекреацију и едукацију посетилаца о природним и културним вредностима подручја, организовањем садржајно заокружене туристичко-рекреативне понуде усклађене са режимима заштите изворишта и интегрисане у туристичке понуде региона; и
- Одговорно управљање просторним развојем, уређењем и заштитом изворишта акумулације „Боговина”, у складу са потенцијалима и ограничењима природних и створених вредности и утврђивање елемената за интегрално (вишенаменско) коришћење и заштиту водних ресурса, на основу праведне и избалансиране политике усклађивања интереса за коришћење вода с дугорочним интересима и потребама економског и социјалног развоја локалних заједница.

Основни принципи заштите, уређења и одрживог развоја подручја Просторног плана јесу:

- заштита и унапређења стања животне средине, посебно квалитета вода у сливу изворишта водоснабдевања „Боговина”;
- заштита и одрживо коришћење водног, пољопривредног и шумског земљишта, посебно од непланске изградње у зонама I и II степена заштите акумулације „Боговина”;
- просторно-функционална интегрисаност и усклађен интегрисан развој и заштита (регионалног и локалних) изворишта, са суседним и осталим јединицама локалне самоуправе у окружењу;
- унапређење саобраћајне приступачности у складу са режимима заштите;
- принцип супсидијарности и јавно-приватног партнерства, као и принцип веће транспарентности у доношењу одлука;
- заштита јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби (приоритетно изворишта „Боговина”); и
- релативизација конфликта у коришћењу изворишта и одрживом развоју локалних заједница.

Предметна планска и техничко-студијска документација ће се радити на основу просторних, диспозиционих, техничко-технолошких и функционалних карактеристика бране и акумулације „Боговина“, који су дефинисани усвојеним Главним пројектом бране „Боговина“ из 2006. године, које треба верификовати и потврдити. Пратећа документација која је предмет овог Пројектног задатка се односи на израду техничке документације којом се обезбеђује просторна, техничко-технолошка и функционална дефинисаност предметног објекта у мери потребној за израду Просторног плана, чиме се обезбеђује хармонизација техничких и планских докумената.

Под пратећом документацијом се подразумева израда:

- Идејног решења бране и акумулације Боговина - Циљ израде Идејног решења је испуњење законски прописаних услова за подношење захтева за добијање и прибављање локацијских услова. (Идејно решење је саставни део локацијских услова, односно услова за пројектовање и прикључење, само у погледу битних елемената на основу којих су ти локацијских услови утврђени, док су остали приказани детаљи необавезујући у даљој разради техничке документације, која је саставни део пројекта за грађевинску дозволу.);
- Хидролошке студије - Циљ израде Хидролошке студије је, осим дефинисања (новелације) режима вода и испуњење услова који проистичу из Правилника о садржини, начину и поступку израде и начину вршења контроле техничке документације према класи и намени објеката – да се за објекте за које се издају водни услови треба израдити Хидролошка студија (прилог 10 Правилника), и
- Студија управљања акумулацијом „Боговина“ - Циљ израде Студије управљања акумулацијом „Боговина“ је дефинисање-верификација основних параметара акумулације (карактеристичне коте, запремине у функцији намене) и водопривредних ефеката, уважавајући хидролошке услове у сливу, водопривредне захтеве и потребе за водом корисника система, као и дефинисање предлога зона санитарне заштите изворишта и мера заштите акумулације у складу са одредбама важеће легислативе и затечених услова на подручју.

5. ПЛАНИРАНА ПРЕТЕЖНА НАМЕНА ПОВРШИНА

Просторни план представља плански основ за обезбеђење просторних услова за изградњу и даљи развој посебне намене водоснабдевања и заштите слива изворишта акумулације „Боговина“, уз иницирање и усмеравање других додатних намена и функција у простору у оквирима одрживог развоја планског подручја.

Полазиште за дефинисање планске концепције, намене простора и режима заштите, односно основну условљеност у планирању слива акумулације „Боговина“, представљаће *зоне санитарне заштите* које ће се предложити Студијом управљања акумулацијом „Боговина“ у складу са одредбама важеће легислативе и затечених услова на подручју (Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања („Службени гласник РС“, број 92/08), односно Решењем о одређивању зона санитарне заштите изворишта акумулације „Боговина“, а на основу Елабората о зонама санитарне заштите акумулације.

Просторним планом утврдиће се простор јавне намене за брану и акумулацију „Боговина“. У погледу планиране *намене површина* Просторним планом ће се одредити водно земљиште у оквиру зоне I санитарне заштите акумулације (у односу на КМУ), док ће се у преосталом делу слива водоизворишта задржати постојећи однос у наменама са највећим процентом шумског земљишта. У случају преклапања зона санитарне заштите акумулације „Боговина“ и зона заштите и резервисања простора, установљених за посебне намене по другим различитим основама, примењиваће се строжији режим заштите и коришћења простора.

У оквиру техничке документације, анализираће се: предлог граница зона са наведеним критеријумом усвојеним за њихово одређивање уз посебно образложење уколико су предложени критеријуми строжи од оних минималних које прописује Правилник; границе непосредне зоне заштите приказати са тачношћу до нивоа парцела; предлог мера заштите, редослед спровођења истих и предлог мониторинга складу са важећим законским и подзаконским актима и најбољој пракси у овој области; мере заштите у оквиру заштитних зона обезбедити услове и прописане мере за коегзистенцију са постојећим индустријским и осталим релевантним објектима у зони утицаја; сагласно намени – извориште водоснабдевања, квалитета воде са оценом епидемиолошке ситуације на сливу; на бази расположивих података, у сливном подручју будућег изворишта извршиће се идентификација потенцијалних загађивача и просторна расподела (картирање) притисака на квалитет воде, односно њихов утицај на извориште; и геолошке и хидрогеолошке карактеристике слива и предложених граница зона санитарне заштите са графичким приказом.

У зони I акумулације „Боговина“ дефинисаће се земљиште јавне намене и успоставиће се режим строгог санитарног надзора. За површине у овој зони биће дати елементи детаљне регулационе разраде у склопу овог Просторног плана. У зони I акумулације ће се примењивати режими заштите уређења и коришћења простора који забрањују изградњу објеката и постројења који нису у функцији водопривреде, чувања и одржавања објеката бране и акумулације. Током израде Нацрта Просторног плана размотриће се услови за уређење приобаља за потребе рекреативног коришћења акумулације, уз претходно прибављање мишљења надлежних министарстава (водни услови), односно јавног водопривредног предузећа и управљача водоводног система, у координацији са осталим корисницима акумулације (надлежним органом јединице локалне самоуправе и др.).

На простору зоне II акумулације „Боговина“ успоставиће се режим контролисаног коришћења простора и сталног санитарног надзора са забраном изградње објеката и обављања активности која угрожавају здравствену исправност воде на изворишту.

У зони III акумулације „Боговина“ успоставиће се режим контролисане изградње и коришћења простора који обезбеђује заштиту квалитета вода и здравствену исправност воде изворишта. Ове мере подразумевају појачану санитацију.

Поред изворишта водоснабдевања, на деловима обухваћеног подручја, као и непосредног окружења, планским документима вишег реда, другим плановима подручја посебне намене, односно планским документима општине Бољевац и града Бора успостављене су или предвиђене активности које имају карактер посебне намене, као што су: заштита природних вредности и културних добара, коридора инфраструктуре, других изворишта водоснабдевања, туристичка валоризација и развој и уређење насеља и др.

Основне концепцијске поставке и опредељења заштите, уређења и одрживог развоја подручја Просторног плана јесу:

- Заштита слива изворишта „Боговина“ успостављањем и поштовањем режима зона I, II и III степена санитарне заштите изворишта, очувањем и унапређењем квалитета вода Црног Тимока и његових притока узводно од акумулације у I и II класи. Приоритет је санитација насеља и успостављање ефикасније контроле заштите, коришћења и изградње простора у зонама санитарне заштите, уз обезбеђење институционално-организационе подршке и умрежавање свих релевантних актера, чиме се обезбеђује јавни интерес заштите вода и омогућава развој локалних заједница;
- Заштита природних вредности и добара очувањем заштићених и строго заштићених врста дивље флоре и фауне, феномена геонаслеђа и кључних обележја предела, уз одрживи развој туризма;
- Туризам ће представљати алтернативну делатност и вид компензације локалном становништву за различита ограничења у развоју који намећу режими заштите изворишта и природног наслеђа и ресурса. Одређени видови туризма (еко, етно, рурални, спортско-рекреативни и др., као и манифестације у непосредном окружењу) ће активирати развој комплементарних активности и структура (посебно у производњи органске хране, аутентичних етно-производа, традиционалних заната, јавних служби, инфраструктуре и др.) и подржати заштиту и презентацију природних и културних вредности;
- Привредни развој подручја Просторног плана и непосредног окружења оствариваће се подржавањем привредних активности у делатностима комплементарним заштити изворишта и природних вредности. Приоритет има развој водопривреде, а потом њој комплементарних делатности: одрживог туризма, органске пољопривреде, шумарства и услуга. Остваривање ових опредељења подразумева примену европских директива о водама и принципа одрживог развоја у заштићеним подручјима који може да активира територијални капитал ширег подручја. Подстицање развоја конкурентне и одрживе пољопривреде (уз унапређење услова за наводњавање) и еколошких видова туризма омогућиће побољшање квалитета живљења сеоског становништва и остваривање заштите и одрживог коришћења пољопривредног земљишта и предела. Приоритет је развој пољопривредних производа посебних одлика квалитета до нивоа препознатљивог географског имена порекла (сточарски производи, воће) и јачање веза пољопривреде и комплементарних делатности (туризам, угоститељство и сл.);
- Виши квалитет доступности и интегрисаности подручја Просторног плана са окружењем оствариће се осавремењавањем, рехабилитацијом и изградњом појединих деоница државних путева другог реда, као и локалне мреже путева, уређење бицикличких, пешачких, планинарских, излетничких и риболовних стаза. Посебан значај имаће комунално опремање и уређење насеља као и унапређење енергетске и комуникационе инфраструктуре.

Заштита изворишта намењеног водоснабдевању изазива одређене *конфликте у простору*, те је један од основних задатака Просторног плана обезбеђење решења за интегрални развој, коришћење и уређење подручја посебне намене, односно релативизација и усаглашавање конфликтних интереса водопривреде и других корисника простора.

Полазишта за релативизацију испољених и потенцијалних *конфликтних интереса* између посебних намена и других функција у простору од интереса за развој локалних заједница су:

- обезбеђење одговарајућих компензација локалном становништву на име ограничења у производњи насталих успостављањем режима заштите изворишта, спровођење мера заштите простора и изворишта вода и реализације нових развојних еколошки прихватљивих активности, са непосредном материјалном подршком, у оквиру инвестиционих и експлоатационих трошкова изворишта;
- забрана изградње нових објеката који нису у функцији водопривреде у зони I, а у зони II забрана изградње објеката који угрожавају здравствену исправност воде на изворишту, као и утврђивање и поштовање услова и правила изградње и реконструкције објеката у складу са режимима заштите;
- плански развој туризма и алтернативне сеоске економије, усклађених са режимима заштите изворишта и природе, едукација и информисање локалног становништва и посетилаца о вредностима и циљевима заштите изворишта и одрживог развоја подручја;
- унапређење инфраструктурне и комуналне опремљености (посебно санитација насеља и по потреби реализација мањих ППОВ) и уређење грађевинског земљишта у насељима и зонама планираним за потенцијални развој (у зони III акумулације); и
- обезбеђење могућности коришћење вишка вода за потребе развоја привреде.

Реализација акумулације „Боговина“ захтеваће: дефинисање зона и режима непосредне заштите, експропријацију и регулисање власничких односа. Просторни план садржи *детаљну регулациону разраду* за зону I санитарне заштите изворишта водоснабдевања око акумулационог језера (у односу на КМУ), као земљишта јавне намене. Детаљном регулационом разрадом ће се дефинисати правила уређења и грађења која се односе на водопривредне објекте, пратећу инфраструктуру, као и њихово санитарно техничко обезбеђење, за зону I заштите изворишта водоснабдевања акумулације „Боговина“.

5.1. Концепција развоја РВС „Боговина“

Просторним планом ће се резервисати простор за планирану изградњу акумулације „Боговина“ (са котом круну бране 269 мнв).

Основни концепт система РВС „Боговина“ се базира на следећем:

- Акумулисање вода сливног подручја Црног Тимока и њихово „изравнање“ у вишенаменској акумулацији „Боговина“ (водоснабдевање, наводњавање, оплемењивање малих вода, одбрана од поплава);
- Пречишћавање сирове воде на постројењу „Боговина“ према технолошком процесу дефинисаном на основу прогнозе квалитета воде у акумулацији, а поштујући стандарде за пречишћавање;
- Транспорт чисте воде до корисника, помоћу цевовода и система пратећих објеката (шахтови на цевоводу, мерно-регулациони блокови, пумпне станице и прекидне коморе); и
- Мерење, регулација, контрола и управљање целим водопривредним системом, који има сложена просторну композицију са различитим корисницима и великим бројем објеката.

Резултати извршених истраживања у претходном периоду су показали:

- Слив Црног Тимока располаже значајним потенцијалом квалитетних вода које се могу у овом региону користити за дугорочно обезбеђење воде за пиће, а и за друге намене;
- Потенцијали подземних вода су мали у односу на исказане потребе за водом за пиће;
- Постоје доказане везе између карстног резервоара подземних вода и реке Црни Тимок;
- У маловодном периоду Црни Тимок дренира подземни карстни резервоар, па би се приликом црпљења воде из подземља, захватао и део повшинских вода из реке;

- За искоришћење природног потенцијала вода у сливу Црног Тимока неопходна је изградња акумулације која ће изравнати протицаје; и
- За ублажавање акутног проблема недостатка воде за пиће (пре свега у Бору, као презално решење) нађена је могућност коришћења подземних вода из сектора Мрљиш (у периоду маловођа око 200 l/s), а уз услов да се битно не ремети природни режим малих вода Црног Тимока, према посебном режиму захватања у зависности од протицаја у Црном Тимоку.

Основни подаци о брани и акумулацији „Боговина“ (према главном пројекту из 2006. године) су:

- Намена: водоснабдевање, оплемењивање малих вода, наводњавање и одбрана од поплава и др.;
- Површина слива акумулације: 360 km²;
- Средњи вишегодишњи протицај: 5,285 m³/s;
- Корисна запремина акумулације: 44 милиона m³;
- Површина акумулације при КНУ; 270 ha;
- Испорука воде: око 3,0 m³/s, од чега за: водоснабдевање 1,0 m³/s; гарантовано испуштање 0,80 m³/s; и за остале кориснике око 1,2 m³/s;
- Тип бране: бетонска брана (RCC)

Основне карактеристике техничког решења бране „Боговина“ (положај преградног места, кота нормалног успора, тип бране, диспозиција и сл.) дефинисане су на основу симултане анализе расположивог водног ресурса, потреба за водом корисника, геоморфолошких услова и ограничења, расположивих грађевинских материјала, као и других релевантних чинилаца. Брану са пратећим објектима чине следећи функционални елементи: преградна конструкција, прелив са слапиштем, темељни испуст, водозхвати за водоснабдевање и наводњавање, испуст за гарантовани протицај, објекти за транспорт воде за водоснабдевање, објекти за скретања реке за време грађења, контролно-командни центар, приступни путеви, осматрачки објекти, ињекциона завеса и остали објекти.

Брана је пројектована као масивна бетонска конструкција (тип: гравитациона брана), која се сопственом тежином супротставља активном оптерећењу (хидростатички притисак и др.). Основни подаци о брани су:

- кота круне бране, 269,00 m нм;
- кота максималног успора, 267,45 m нм (за трансформисан талас Q_{0,01%});
- кота нормалног успора, 266,00 m нм;
- макс. грађевинска висина, 54 m;
- ширина бране у круни, 7,0 m;
- дужина бране у круни, 396,0 m;
- нагиб узводне косине, вертикалан;
- нагиб низводне косине, 1:0,8
- тип прелива, чеони, слободан;
- кота прага прелива, 266,00 m нм, и
- капацитет прелива, 370 m³/s.

6. ОЧЕКИВАНИ ЕФЕКТИ ПЛАНИРАЊА У ПОГЛЕДУ УНАПРЕЂЕЊА НАЧИНА КОРИШЋЕЊА ПРОСТОРА

Реализација планских решења и пропозиција омогућиће: континуално поуздано снабдевање водом становништва општине Бољевац и града Бора, растуће потребе привреде за водом, као и потенцијално других општина и градова у оквиру регионалног система; спречавање могућих проблема у водоснабдевању; заштиту и очување квалитета воде у језеру; као и заштиту од поплава и унапређење могућности наводњавања пољопривредних површина.

Доношењем Просторног плана обезбедиће се: услови за реализацију бране и акумулације, заштиту и уређење сливног подручја акумулације „Боговина“; унапређење инфраструктурне и комуналне опремљености; унапређење квалитета живљења локалног становништва стимулацијом постојећих и развојем нових делатности (у првом реду еколошких видова туризма и алтернативне сеоске економије); обезбеђење услова за развој модела компензације локалним заједницама услед ограничења насталих спровођењем прописаних режима заштите изворишта водоснабдевања; обезбеђење услова за развој привреде; задовољење рекреативних, спортских и културолошких потреба становништва и туриста; уређење грађевинског земљишта у насељима и зонама планираним за развој спортско-рекреативних активности; и смернице за институционално-организациону и управно-контролну подршку коришћењу и заштити изворишта.

Графички прилог: Посебна намена простора

Институт за архитектуру и урбанизам Србије

Директор

др Саша Милијић
научни саветник

The image shows a circular official stamp of the Institute for Architecture and Urbanism of Serbia (IAUSC) in purple ink. The stamp contains the text "ИНСТИТУТ ЗА АРХИТЕКТУРУ И УРБАНИЗАМ СРБИЈЕ" around the perimeter and "IAUSC" in the center. Overlaid on the stamp is a handwritten signature in blue ink.